

หนังสือชุด “ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ”

ทักษะชีวิต

หากเด็กได้เรียนรู้ทักษะชีวิต (Life Skill) จะเป็นรากฐานที่ช่วยให้เขาอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกและเทคโนโลยีด้วยใจที่เข้มแข็ง ไม่ว่าอนาคตจะไปถึง 9G หรือ 99 G ก็ตาม สิ่งสำคัญที่สุดไม่ใช่เทคโนโลยีทางกายภาพ หากเป็นเทคโนโลยีทางใจ โดยเริ่มต้นจากการเปิดใจภายในเพื่อเปลี่ยนโลกภายนอกให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ สิ่งแรกที่สำคัญและเป็นโจทย์ที่ท้าทายสำหรับผู้ใหญ่ คือ ทำอย่างไรให้เด็กตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองไปสู่การเห็นคุณค่าผู้อื่น ทำอย่างไรให้เด็กมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ทำอย่างไรให้เด็กสามารถจัดการอารมณ์และความเครียด และทำอย่างไรให้เด็กคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะชีวิตเล่มนี้ขอเป็นดาวนำทาง... นำพาท่านเพลิดเพลินไปกับหลักการและกรณีตัวอย่าง เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านได้ลองนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมทักษะชีวิตให้กับบุตรหลาน หรือเพื่อให้ท่านได้ลองนำหลักการไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นความรู้สึก (Affective Education) โดยให้ความรัก นำพาความรู้ บุรณาการทักษะชีวิต ไปสู่ใจผู้เรียน

จัดพิมพ์โดย
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2218-3269-70
โทรสาร 0-2218-3547
e-mail: cupress@chula.ac.th
www.cupress.chula.ac.th
สรรคุณค่าวิชาการ สู่สังคม
Knowledge to All

0.72 kCo2eq/เล่ม

กระบวนการผลิตหนังสือเล่มนี้ช่วยลดโลกร้อน
ด้วยการชดเชยปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 100%

cupress.chula.ac.th

ทักษะชีวิต

ISBN 978-974-03-3913-7

9 789740 339137

C112

2123600 210.00 บาท

ทักษะชีวิต

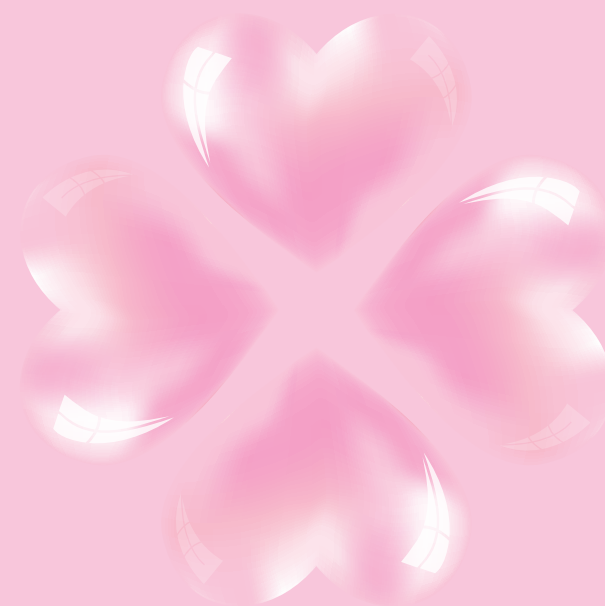
หนังสือชุด “ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ”

อภิชา แดงจำริญ

สพพ. 2412

หนังสือชุด “ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ”

ทักษะชีวิต

อภิชา แดงจำริญ ♥

หนังสือชุด
“ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ”

ทักษะชีวิต

หนังสือชุด
“ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ”

ทักษะชีวิต

อภิชา แดงจำรูญ

 สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2563

210.-

อภิชา แดงจำรูญ

ทักษะชีวิต / อภิชา แดงจำรูญ

1. ทักษะชีวิต. 2. ความนับถือตนเอง. 3. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล. 4. การแก้ปัญหา.
5. การบริหารความเครียด. I. ชื่อชุด : ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ.

158.1

ISBN 978-974-03-3913-7

สพจ. 2412

sssคุณค่าวิชาการ สู่สังคม
Knowledge to All
www.cupress.chula.ac.th

สิทธิในการผลิตและพิมพ์หนังสือเล่มนี้เป็นของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่ผู้เดียว

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2561 โดยผู้เขียน

พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2562 โดยผู้เขียน

พิมพ์ครั้งที่ 3 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2563 (พิมพ์ครั้งที่ 1 ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ผู้จัดทำนาย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา

ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2

โทรสาร 0-2160-5304

หัวหมาก โทร. 0-2374-1378 โทรสาร 0-2374-1377

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จ.นครราชสีมา โทร. 0-4492-2662-3

โทรสาร 0-4492-2664

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้า หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อ แผนกขายส่ง สาขาหัวหมาก โทร. 0-2374-1375-6 โทรสาร 0-2374-1375

กองบรรณาธิการ : ทศนีย์ ผิวขำ

ออกแบบปก : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ออกแบบรูปเล่ม : วัชรวิทย์ อาสาสุ

ภาพประกอบ : ภารดา บุญเหลือ

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [CUB 6302-013] โทร. 0-2218-3562-3 โทรสาร 0-2218-3547

www.cupress.chula.ac.th

คำนิยม

หนังสือชุดครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ “ทักษะชีวิต” เป็นมากกว่าตำราเรียน เพราะสาระสำคัญของเนื้อหาได้ถูกเรียบเรียงจากประสบการณ์ มีการจัดลำดับการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่ไม่ใช่เพียงเพื่อการท่องจำ ทำให้ง่ายต่อผู้สอนและผู้เรียน สมบูรณ์ทั้งแนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการสอนต่าง ๆ สามารถเป็นทักษะที่นำมาใช้ในชีวิตที่เป็นจริงในสังคมได้ สะท้อนการจัดการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นได้ลึกซึ้งมากขึ้น รู้ดี รู้ชั่ว มีสติ รู้เท่าทันสิ่งที่ประโยชน์ ไม่ใช่ประโยชน์ และสามารถตัดสินใจด้วยตนเองในการเลือกกละเลือกปฏิบัติได้ ทำให้รู้วิธีการสื่อสารกับตนเองและผู้อื่นด้วยความเข้าใจ เป็นประดุจสะพานเชื่อมใจส่งผ่านสิ่งดีงามให้ผู้คน จัดว่าเป็นหนังสือคู่มือที่ดียิ่งสำหรับผู้จัดการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นพระนักเทศน์ วิทยากร ครูอาจารย์ ผู้ปกครองที่ควรมีไว้ศึกษาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนหรือผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ได้เร็วขึ้น

ในฐานะนักการศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพ หมายความว่าสำคัญของการสร้างสันติภาพ คือ การเรียนรู้ที่นำไปสู่ปัญญาเพื่อสร้างทักษะในการเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มีจิตชวนขวายมุ่งเสียสละเกื้อกูล สร้างประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น และสามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ แม้จะมีความแตกต่างก็ตาม จึงขออนุโมทนาขอบคุณท่านอาจารย์อภิชา แดงจำรูญ ที่ทุ่มเทเสียสละ และตั้งใจถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนมาอย่างยาวนาน สร้างเป็นธรรมเจดีย์ เป็นแสงสว่างนำพาสู่ความเจริญของสังคมอารยะ

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนิยม

มีความสุขที่ได้อ่านหนังสือดี ๆ ที่ไม่ใช่หนังสือกฎหมาย แม้เนื้อหาจะมุ่งเน้นสำหรับครู แต่ก็สามารถนำมาปรับใช้กับการสอนระดับอุดมศึกษาได้เหมือนกัน หัวใจหลักสำคัญของหนังสือนี้ คือ การนำเสนอวิธีการสอนควรรู้จริงการศึกษาที่หล่อหลอมด้วยการบังคับหรือควบคุม แล้วทำการส่งมอบ “ให้ความรัก นำความรู้” ไปสู่ใจผู้เรียน” ความประทับใจในงานเขียนเล่มนี้ที่มีรูปแบบการอธิบายแตกต่างไปจากผลงานเล่มอื่นๆ เป็นอย่างมาก เนื่องจากงานเขียนเล่มอื่นๆ ที่เคยอ่านโดยมากผู้เขียนจะเป็นผู้ทำการถ่ายทอดเรื่องราวและอธิบาย แต่ในเล่มนี้กลับเกริ่นเนื้อเรื่องแล้วใช้เนื้อหาที่นักศึกษาตอบหรือแสดงความคิดเห็นถ่ายทอดเรื่องราวแทน ส่งผลให้เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จึงเป็นสาระความรู้ความเข้าใจที่ผู้สอนสามารถปลูกฝังให้กับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และจึงค่อยมาสรุปเก็บประเด็น

เมื่ออ่านจบปิดเล่มแล้ว ต้องขอกราบผู้เขียนอย่างจริงใจว่าท่านเป็นครูจริง ๆ แล้วทำให้ตนเองต้องพัฒนาการสอน เพื่อที่หวังว่าสักวันจะสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ใกล้เคียงอย่างท่านได้บ้าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทระ ลิ้มปิติระ

รองประธานสภาคณาจารย์ คนที่ 1

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำนิยม

รู้สึกดีใจที่ได้รับเกียรติอย่างสูงในการเขียนคำนิยมลงในหนังสืออันทรงคุณค่า ซึ่งเขียนขึ้นโดยรองศาสตราจารย์ ดร.อภิชา แดงจำรูญ

ดูจากตัวเล่มของหนังสือและการพิมพ์ สะอาด เรียบง่าย มีการจัดเรียงการพิมพ์ที่ไม่อัดแน่นเนื้อหาในแต่ละหน้าจนมากเกินไป ทำให้อ่านแล้วเหมือนหายใจสะดวก ไม่อึดอัดสบายตา ชวนให้น่าอ่าน

เมื่อได้เปิดอ่านเนื้อหาสาระของเล่มตั้งแต่หน้าแรกจนจบ ทำให้รู้เลยว่าคนเขียนไม่ใช่ธรรมดา ผู้เขียนมีลีลาการเขียนที่ทำให้คนอ่านรู้สึกสนุกไปกับสิ่งที่ผู้เขียนสร้างสรรค์ โดยเขียนเรื่องราวการสอนผ่านตัวอักษร เป็นการบรรยายที่สะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกอย่างลึกซึ้งระหว่างครูกับผู้เรียน ด้วยวิธีการสอนที่ทันสมัย เป็นการสอนที่ไม่เพียงแต่จะให้ผู้เรียนได้มีความรู้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสอนที่ใช้เทคนิคการสอนที่น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ และสอดแทรกทักษะการคิด โดยใช้วิธีการสอนเป็นแบบวิทยาศาสตร์ สามารถสร้างองค์ความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้แท้จริง นำบทเรียนที่ได้แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ของผู้เขียน สะท้อนให้เห็นว่าด้วยบทบาทและหน้าที่ของคนที่เป็นครูยากพอควร แต่ต้องทำอะไรเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ทำให้มองเห็นผู้เขียนว่าเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากสามารถสอดแทรกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักศึกษาได้เป็นอย่างดี มีความเป็นธรรมชาติ และสิ่งที่ถ่ายทอดไปนั้นสามารถนำไปใช้กับชีวิตจริงได้

สุดท้าย ขอแสดงความชื่นชมผู้เขียนหนังสือเล่มนี้อีกครั้งว่า เขียนถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่เข้าถึงผู้เรียนได้ดีเยี่ยม ด้วยการสร้างความรู้สึกรักที่จะเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ถือเป็นแบบอย่างของครูที่เป็น “ผู้ให้ ผู้เติมเต็ม ผู้มีเมตตา”

อาจารย์ ดร.รุ่งรตนา เจริญจิตต์

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำนำ

ทักษะชีวิตเล่มนี้เกิดจากแรงบันดาลใจของผู้เขียนที่อยากจะขอเป็นส่วนหนึ่งในการส่งมอบความสุขให้แก่ท่านผู้อ่านไปยังบุคคลอันเป็นที่รัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กหรือผู้เรียน

หนังสือเล่มนี้จะเกิดคุณค่าต่อท่านผู้อ่าน หากท่านได้ลองนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ส่งเสริมทักษะชีวิตมาบูรณาการกับเนื้อหาในรายวิชาที่ท่านรับผิดชอบ หรือท่านจะนำหลักการฯ ไปปลูกฝังทักษะชีวิตให้กับลูกหลานอย่างไร เป็นโจทย์ที่ท้าทายมาก

ทักษะชีวิตเล่มนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน โดยแต่ละตอนนั้น ผู้เขียนนำหลักการ แนวคิดต่าง ๆ บูรณาการกับประสบการณ์ในการทำหน้าที่วิทยากรและผู้สอนมาเชื่อมโยงกับทักษะชีวิต องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และทักษะชีวิตองค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยนำเสนอไว้ในตอนที่ 1 ส่วนทักษะชีวิตตอนที่ 2 เป็นการเชื่อมโยงทักษะชีวิต องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และทักษะชีวิตองค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา, 2558)

ทักษะชีวิตเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือชุดครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน 2) ทักษะชีวิต และ 3) จัดอบรมอย่างไรให้โดนใจ ส่วนหนังสือที่ผู้เขียนตั้งใจจะถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ 1) Message Design in The Digital Age และ 2) Instructional Design เพื่อให้เด็กสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนทุกท่าน ท่าน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช (2553) และทุนวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2559) และผู้ให้การสนับสนุนทุกท่าน รวมถึงทุก ๆ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่างที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงไว้ในหนังสือมา ณ โอกาสนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชา แดงจำรูญ

สารบัญ

หน้า

คำนิยาม

คำนำ

ตอนที่ 1 : การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น	1
---	---

เกริ่นนำ “ตอนที่ 1”	3
บทที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	5
บทที่ 2 การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง	13
บทที่ 3 การสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น	19
บทที่ 4 การสื่อสารเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต	31
บทที่ 5 การสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยคำถาม	39
บทที่ 6 การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน	45
บทที่ 7 IMTEAC Model	51
บทที่ 8 Respect Model	67

ตอนที่ 2 : การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และการจัดการกับอารมณ์และความเครียด	75
--	----

เกริ่นนำ “ตอนที่ 2”	77
บทที่ 1 อารมณ์ที่นำไปสู่ความเครียด	79
บทที่ 2 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ด้วยวิธีการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน	85
บทที่ 3 การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ด้วย “โครงการ”	95
บทที่ 4 การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ด้วย “เว็บบล็อก”	103
บทที่ 5 การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ด้วย “ศิลปะ”	119
บทที่ 6 การสร้างสื่อเพื่อส่งเสริมความสุข	129
บทที่ 7 บทบาทครูผู้สอน	137
รายการอ้างอิง	155
ประวัติผู้เขียน	161

ตอนที่ 1

การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น
และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

เกริ่นนำ “ตอนที่ 1”

การศึกษาดั้งเดิมในหลายประเทศเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการให้ความสำคัญกับความรู้ (Cognitive Education) ไม่ให้ความสำคัญหรือละเลยความรู้สึก (Affective Education) ถ้ากล่าวให้เข้าใจง่าย คือ การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับ “ความรู้” มากกว่าการให้ความสำคัญกับ “ความรู้สึก” ของผู้เรียน (รายละเอียดเพิ่มเติมในหนังสือ เรื่อง การส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน)

การศึกษาแบบดั้งเดิมได้บ่มเพาะหล่อหลอมคนจากรุ่นสู่รุ่น เสมือนบ่มเพาะ “ความคิด ทศนคติ ความเชื่อ ความรู้ ประสบการณ์ วิธีการสื่อสาร มุมมองที่มีต่อโลกและการแก้ปัญหาในชีวิต” โดยที่เราไม่รู้ตัวว่าได้ถูกหล่อหลอมให้เป็นเช่นนั้น ย้อนอดีตกลับไปตอนที่เราเป็นเด็ก เราไม่ยอมให้ผู้ใหญ่เข้มงวดหรือบ่นว่าเราอย่างไร เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ เรากลับทำในสิ่งที่เราเคยรู้สึกไม่ชอบใจในอดีต เช่น ในการออกแบบนวัตกรรมสำหรับโลกอนาคต มีคุณครูท่านหนึ่งต้องการออกแบบบริบทควบคุมเด็กด้วยฟังก์ชันต่างๆ ได้แก่ ปุ่มสั่งเด็กให้เงียบ ปุ่มห้ามพูด ปุ่มห้ามลุกจากที่ ปุ่มตั้งใจเรียน ปุ่มส่งงานตรงเวลา

ในตอนที่เราเป็นเด็กย่อมรู้สึกไม่สบายใจ รู้สึกอึดอัดเวลาที่ถูกผู้ใหญ่บังคับหรือควบคุม แต่เพราะเหตุใดเด็กในวันวานจึงต้องการควบคุมเด็กในวันนี้ (ทำซ้ำรอยผู้ใหญ่ในอดีต) ในทางตรงกันข้าม เจ้าของไอเดียริโมทสิ่งเด็กที่กำลังอยู่ในบทบาทผู้เรียนด้วยนั้น ย่อมต้องการการยอมรับ การให้เกียรติจากผู้ใหญ่ที่อยู่ในบทบาทอาจารย์ผู้สอนของเขา ตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเราถูกบ่มเพาะหล่อหลอมมาเช่นไร โดยส่วนใหญ่เราซึมซับและปฏิบัติเช่นนั้น

คำถามที่ท้าทาย คือ เราจะสานต่อ สืบทอด ส่งมอบวงจรนี้จากรุ่นสู่รุ่นต่อไปไม่มีที่สิ้นสุดหรือเราจะหยุดส่งมอบวงจรนี้แล้ว “ให้ความรัก นำความรู้ ไปสู่ใจผู้เรียน”

1

การตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

เหตุใดการศึกษาจึงพัฒนาไปไม่ไกลพอ ?

หลายประเทศกลับมาตั้งคำถามกับระบบการศึกษาของตนว่า “เหตุใดการศึกษาจึงพัฒนาไปไม่ไกลพอ” ทั้งที่เรากำลังก้าวเข้าสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันเหมาะกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 หรือไม่ นักวิชาการพบว่าหลักสูตรในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นการจัดการศึกษาที่ละเลยความรู้สึกมุ่งเน้นแต่ความรู้ โดย Elgersma (1981) และ Mehrens & Lehman (1987) กล่าวถึงสาเหตุที่หลักสูตรเน้นความรู้ละเลยความรู้สึกนั้น เป็นเพราะผู้ใหญ่มีความเข้าใจว่าอารมณ์นั้นเกี่ยวพันกับที่บ้านมากกว่าที่โรงเรียน รวมถึงความเข้าใจที่ว่าพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กจะเกิดขึ้นเองหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาในวิชา

การศึกษาที่ละเลยความรู้สึกนั้น จะมุ่งเน้นการสอนเนื้อหาวิชาการ ขาดการใส่ใจความรู้สึกของเด็ก/ผู้เรียน ละเลยการให้เกียรติ ขาดการเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ในเด็ก/ผู้เรียน การศึกษาที่ละเลยความรู้สึก นอกจากไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางการศึกษาอย่างยั่งยืนแล้ว กลับส่งผลร้ายต่อผู้เรียนหรืออดีตเด็กเป็นจำนวนมาก

สำหรับปัญหาที่สำคัญที่สุดของระบบการศึกษาของไทย ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ได้กล่าวไว้ คือ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมมาแบบล้าหลังทั้งเรื่องอุดมการณ์และแนวทางการศึกษาเรียนรู้ มีกรอบคิดแบบจารีตนิยม (Conservative) มุ่งรักษาสถานภาพเดิมที่พวกตนเคยชินและได้รับประโยชน์ เน้นเรื่องการเชื่อฟัง การเคารพค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม และสอนความรู้สามัญและทางอาชีพที่เน้นการท่องจำและวัดผลในเรื่องเนื้อหา ไม่ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ขาดความเข้าใจและละเลยการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางสังคมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมี

6 กักกะชีวิต

พฤติกรรมยอม จำนวน นั่งเรียนเงียบ ๆ เชื้อตาม ๆ กัน ไม่คิด ไม่ซักถามโต้แย้ง ไม่ได้แสดงออกความเป็นตัวของตัวเองหรือคิดสร้างสรรค์

การสอนแบบท่องจำที่เน้นเนื้อหาสาระหลักการทฤษฎี การเรียนในลักษณะนี้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีข้อจำกัดในการบูรณาการความรู้ การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดเชิงสังเคราะห์ การสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ การสร้างนวัตกรรมใหม่ การสอนแบบดั้งเดิมนอกจากจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียนแล้วยังส่งผลให้ผู้เรียนบางส่วนไม่อยากศึกษาต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ การอยู่ท่ามกลางกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนที่เข้มงวด ขาดความยืดหยุ่น ล้วนทำให้เด็ก/ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยรู้สึกเหมือนยืนกันคนละฝั่งกับทางโรงเรียน อีกทั้งพัฒนาการตามวัยจากเด็กเข้าสู่วัยรุ่นในช่วงนี้เด็กต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์ สังคม เป็นช่วงที่ยากลำบากหรือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ เด็กในวัยนี้มีความอดทนกับกฎเกณฑ์ข้อบังคับไม่มากนัก หากเขารู้สึกว่ากฎเกณฑ์ข้อบังคับเหล่านั้นไม่มีเหตุผล ยิ่งถ้าเขารู้สึกถูกกดดันหรือรู้สึกถูกคุกคาม แม้ว่าเขาเป็นผู้เริ่มฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ตาม ท้ายสุดความกดดันที่ทับทวีอาจนำไปสู่การละเมิดกฎร้ายแรงของทางโรงเรียนจนถึงขั้นถูกเชิญให้ออกจากโรงเรียนกลางคันอันนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น การติดสารเสพติด การล่องละเมิดทางเพศ การตั้งครมภ์ก่อนวัยอันควรหรือการก่ออาชญากรรมในเยาวชน

ทิดา ณ นคร กล่าวในเท็ดเอ็กซ์แบงค์ค็อก (2559) ว่า เด็กหรือเยาวชนที่ถูกให้ออกจากโรงเรียนกลางคัน (Dropout) นั้น เขาไม่ได้นำแค่ร่างกาย ชื่อนามสกุลออกจากโรงเรียน แต่เขาเหล่านั้นได้นำความพ่ายแพ้ติดตัวไปด้วย เด็กที่ก้าวพลาดบางคนที่เคยก่อคดีอาชญากรรมฆ่าผู้ใหญ่จนเสียชีวิต และถูกส่งมายังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษกในการดูแลของผู้อำนวยการฯ ทิดา ณ นคร ท่านมีความเชื่อว่า “ความดีมีอยู่ในมนุษย์ทุกคน” และท่านได้นำหลักการนี้ไปสู่กิจกรรมการหล่อหลอมเยาวชนโดยสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เด็กที่ก้าวพลาดนั้นได้เห็นคุณค่าความสำคัญและความสามารถของตนเอง จนถึงขั้นที่อยากเปลี่ยนแปลงตนเอง ไม่ใช่เพราะอำนาจของครูหรือผู้คุม แต่เพราะบุคลากรผู้ดูแลเยาวชนมีความเชื่อมั่น ความรัก และความศรัทธาในคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของเด็กทุกคน

จริงหรือไม่ “การทำโรงเรียนให้เป็นบ้านหลังที่ 2 ที่อบอุ่นและมีความสุขน่าจะเป็นเรื่องที่ยากกว่าการทำคุกให้เป็นบ้าน”

ภาพด้านล่างนี้สะท้อนอะไร...

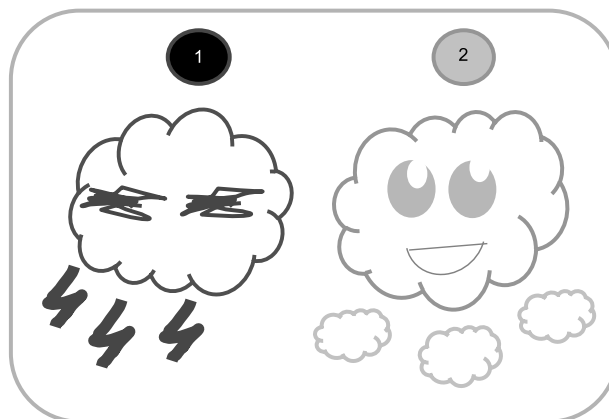

ภาพที่ 1 ความปรารถนาของเด็ก

ภาพที่ 1 สะท้อนถึงความปรารถนาของเด็ก ๆ ที่อยากให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในวันที่ไม่อยากไปโรงเรียน หากย้อนเวลากลับไปในวัยเด็กในวันที่ท่านไม่อยากไปโรงเรียน ภาพใดเกิดขึ้นในใจท่านบ้าง ท่านมีวิธีอย่างไรเพื่อให้ท่านไม่ต้องไปโรงเรียนและท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อทำสำเร็จ (^o^)

หากท่านไม่เคยมีความรู้สึกอึดอัด กลัว กังวลใจ เครียด กัดดัน หรือรู้สึกเบื่อหน่ายกับการไปโรงเรียนเลยสักครั้ง ท่านคือผู้โชคดีที่มีโอกาสได้เรียนกับผู้สอนที่มีความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน ผู้สอนที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ท่านมีความสุขและสนุกกับชีวิตในวัยเรียน

อะไรคือสิ่งที่เรียกว่าเส้นผมบังภูเขา ?

ภาพที่ 2 ฉันเป็นที่รัก ? ฉันเป็นคนสำคัญ ?

(อภิชา แดงจำรูญ, 2562)